

Dret processal I

Teresa Armenta Deu

Resums, activitats, glossaris, bibliografia i tractament didàctic a càrrec de
Susana Oromí Vall-Llovera

PID_00196453

Material docent de la UOC

Teresa Armenta Deu

Catedràtica de Dret Processal de la
Universitat de Girona.

Susana Oromí Vall-Llovera

Professora titular de Dret Processal
de la Universitat de Girona.

Tercera edició: setembre 2012

© Teresa Armenta Deu, Susana Oromí Vall-Llovera

Tots els drets reservats

© d'aquesta edició, FUOC, 2012

Av. Tibidabo, 39-43, 08035 Barcelona

Disseny: Manel Andreu

Realització editorial: Eureka Media, SL

Cap part d'aquesta publicació, incloent-hi el disseny general i la coberta, no pot ser copiada, reproduïda, emmagatzemada o transmesa de cap manera ni per cap mitjà, tant si és elèctric com químic, mecànic, òptic, de gravació, de fotocòpia o per altres mètodes, sense l'autorització prèvia per escrit dels titulars del copyright.

Introducció

El dret processal és la branca del dret que s'ocupa de tot el relatiu a la funció jurisdiccional.

L'objecte d'aquesta disciplina gira entorn de tres eixos bàsics:

- la jurisdicció, o potestat jurisdiccional;
- l'acció, i
- el procés.

La primera part d'aquesta assignatura s'organitza entorn d'aquests tres eixos bàsics, que apareixen lògicament i inescindiblement entrelaçats; la jurisdicció és una potestat de l'Estat mitjançant la qual es duu a terme o s'actua el dret en el cas concret; l'acció és el dret dels ciutadans a obtenir, de l'Estat, la prestació de l'activitat jurisdiccional, i el procés és l'instrument, exclusiu i exclouent, mitjançant el qual s'exerceix la potestat jurisdiccional i se satisfà el dret dels ciutadans a obtenir la prestació de l'activitat jurisdiccional.

Els mòduls de l'assignatura "Jurisdicció i acció" i "El procés" es dediquen a l'estudi dels tres eixos bàsics esmentats.

Pel que fa a la jurisdicció, s'estudien el concepte –que no és unívoc–, els òrgans que la conformen –òrgans jurisdiccionals–, el seu règim constitucional, organització i òrgans de govern, i també l'estatut personal de jutges i magistrats, entre altres aspectes.

Quant a l'acció, s'expliquen les principals teories formulades per la ciència processal, i s'enllaça així mateix amb el contingut del dret fonamental a la tutela judicial efectiva.

Finalment, en el mòdul "El procés" s'estudia el procés, se n'analitza la naturalesa, conceptes bàsics, principis inspiradors, i, finalment, la regulació dels actes processals i del dret a l'assistència jurídica gratuïta.

Tot això concebut com una introducció bàsica que presenta els fonaments de l'assignatura, i que és útil i necessària tant per a afrontar la segona part de l'assignatura com per a l'estudi d'altres assignatures processals que s'afronten en moments posteriors del grau universitari.

El dret processal civil és una de les matèries objecte d'estudi d'aquesta assignatura, concretament en els mòduls "Els pressupòsits processals i l'objecte del procés civil declaratiu", "El procés civil de declaració en primera instància. La prova" i "Finalització del procés: recursos i cosa jutjada. Judici ordinari i judi-

ci verbal". No es pot oblidar en cap moment que la seva finalitat és molt àmplia, ja que pretén exposar tota l'activitat jurisdiccional que es desenvolupa, amb l'objectiu de resoldre els conflictes intersubjectius sorgits en l'àmbit civil i mercantil; es persegueix examinar, a la fi, com l'Estat resol les controvèrsies entre particulars. El procés civil busca la tutela de drets i interessos legítims de determinats subjectes jurídics, a qui correspon la iniciativa processal i la configuració de l'objecte del procés. La Llei d'enjudiciament civil, en conseqüència, s'inspira en el principi dispositiu.

Als efectes assenyalats, les parts poden pretendre dels tribunals les classes de tutela jurisdiccional següents: la condemna a determinada prestació, la declaració de l'existència de drets i de situacions jurídiques, la constitució, modificació o extinció d'aquestes últimes, l'execució, l'adopció de mesures cautelars i qualsevol altra classe de tutela que estigui expressament prevista per la llei (art. 5.1 de la LEC). El dret processal civil es divideix tradicionalment en diversos àmbits en funció del tipus de tutela que es pretengui en el procés:

1) El **procés de declaració** que pot tenir per objecte la mera declaració de dret o situacions jurídiques, la condemna al demandat a donar, fer o no fer alguna cosa i, si escau, la creació, modificació o extinció de relacions jurídiques.

2) El **procés d'execució** la finalitat primordial del qual consisteix a transformar la realitat externa per a adaptar-la a la resolució dictada per l'òrgan judicial.

En l'assignatura de *Dret processal I* s'analitza el primer d'aquests àmbits i es reserva l'estudi del segon a una altra assignatura dins del pla d'estudis de la UOC. Aquesta altra assignatura tracta, a més, del procés d'execució, de l'adopció de mesures cautelars durant el procés de declaració per a assegurar l'efectivitat de l'eventual sentència que resolgui el conflicte i de la tramitació de determinats processos especials.

El mòdul didàctic "Els pressupòsits processals i l'objecte del procés civil declaratiu" es dedica a l'estudi dels **pressupòsits processals** necessaris per a poder actuar en un procés. Se centra, principalment, en els pressupòsits següents:

a) Jurisdicció i competència: analitzant la necessitat de presentar la demanda, davant d'un òrgan judicial investit de jurisdicció i competència.

b) Els que incideixen en la personalitat dels subjectes que poden intervenir en el procés: qui sol·licita la tutela del tribunal (actor o demandant) i aquell contra el qual es demana una determinada pretensió (demandat). Aquests subjectes han de complir certs requisits, quant a la seva capacitat, legitimació, representació i defensa, que en condicionen el dret a obtenir una sentència que es pronuncii sobre el fons.

S'ocupa, així mateix, de fer una anàlisi profunda de l'**objecte del procés**, identificant-ne els elements delimitadors. S'examina la pluralitat d'objectes processals, que persegueix l'economia processal sense complicar excessivament la substanciació i decisió dels litigis, a partir de la idea bàsica de no multiplicar innecessàriament l'activitat judicial i les càrregues inherents a qualsevol procés. És significatiu l'estudi de dues formes de pluralitat d'objectes processals: l'acumulació d'accions i l'acumulació de processos.

A partir d'aquí, es coneixen les diverses fases processals mitjançant les quals es desenvolupa un procés civil de declaració. La **fase inicial del procés civil de declaració en primera instància** comprèn la denominada *fase d'al·legacions inicials*, en què ha de quedar fixat en gran manera l'objecte del procés. S'estudien la manera com l'actor ha de formular les peticions a l'òrgan judicial i el contingut d'aquesta demanda, les possibles conductes del demandat davant la presentació d'aquesta demanda i la fixació inicial dels fets.

El mòdul didàctic "El procés civil de declaració en primera instància. La prova" es dedica, també, a examinar la **fase de prova**, mitjançant la qual les parts intenten convèncer el jutge de la certesa dels fets que fonamenten les seves al·legacions. S'ocupa tant de l'estudi de la teoria general de la prova, com del desenvolupament dels diversos mitjans de prova que preveu la LEC.

El mòdul didàctic "Finalització del procés: recursos i cosa jutjada. Judici ordinari i judici verbal" analitza l'última fase del procés de declaració en primera instància i incideix en l'acabament normal i anormal del procés. La **sentència** és la forma normal d'acabament d'un procés, per mitjà de la qual el jutge posa fi a la instància i resol el conflicte. S'exposa, per tant, l'estructura, els requisits interns de la sentència i, en especial, la congruència, l'exhaustivitat i la motivació de la resolució judicial. També tracta dels diferents mitjans d'acabament anormal del procés, com el desistiment, la renúncia, l'assentiment de la demanda, la transacció i la caducitat de la instància.

S'estudien, també, els diversos mitjans amb què es pot impugnar la sentència, és a dir, els **recursos**: el recurs d'apel·lació, el recurs de cassació, el recurs extraordinari per infracció processal, el recurs de queixa i el denominat *recurs en interès de la llei*. S'analitza, finalment, el principal efecte de la sentència: la **cosa jutjada** i els **mitjans de rescissió i nul·litat de sentències fermes**.

Per acabar, el mòdul didàctic "Finalització del procés: recursos i cosa jutjada. Judici ordinari i judici verbal" intenta proporcionar als estudiants una panoràmica general dels diversos **processos declaratius ordinaris** (judici ordinari i judici verbal), mitjançant una sèrie d'esquemes que aclareixen d'una manera gràfica les diferents fases del procés i les diferències entre els esmentats processos ordinaris.

Els mòduls didàctics en els quals s'articula aquesta assignatura estan pensats per a ser estudiats d'una manera successiva. En l'elaboració d'aquests materials s'ha seguit substancialment l'esquema i contingut del llibre primer i segon de la Llei d'enjudiciament civil. Sense perjudici que s'hagi d'acudir a aquest text legal, com a principal font de consulta, s'han utilitzat, així mateix, els manuals que es recomanen en la bibliografia i, entre aquests, especialment, l'elaborat pels professors De la Oliva i Díez-Picazo Giménez, *Derecho procesal civil. El proceso de declaración*.

Objectius

Els objectius bàsics que ha d'haver aconseguit l'estudiant una vegada treballats els continguts d'aquest mòdul són els següents:

1. Entendre el concepte de *jurisdicció* com a potestat pública que té com a objectiu l'actuació del dret en el cas concret.
2. Distingir la potestat jurisdiccional de les potestats legislativa i administrativa.
3. Conèixer els ordres jurisdiccionals i els òrgans judicials que els integren.
4. Comprendre els aspectes més rellevants de l'organització del poder judicial i també els òrgans de govern del poder judicial.
5. Estudiar els principis constitucionals bàsics relatius a la funció jurisdiccional.
6. Conèixer determinats aspectes relatius al personal jurisdicent i no jurisdicent dels òrgans judicials.
7. Entendre el concepte d'*acció*, les seves principals teories i la seva diferent virtualitat en els diferents processos.
8. Delimitar el concepte de *procés*, i distingir les classes i tipus de processos, i conèixer-ne les dinàmiques d'una manera general.
9. Estudiar els principis relatius al *procés* i al procediment.
10. Entendre les classes i tipus d'actes processals i estudiar-ne el règim jurídic.
11. Aprendre el règim regulador de l'assistència jurídica gratuïta.
12. Conèixer l'existència de mecanismes extrajudicials de resolució de conflictes.
13. Entendre les finalitats i estructura dels processos ordinaris de declaració, dins del marc general de la tutela judicial que presta l'Estat dels drets subjectius de naturalesa jurídicoprivada.
14. Estudiar quins són els pressupòsits de naturalesa processal que condicionen l'existència d'un *procés* civil.

- 15.** Entendre que aquests pressupòsits són necessaris perquè s'arribi a dictar una sentència sobre el fons i analitzar les conseqüències que produeix la seva falta en el procés.
- 16.** Comprendre la importància que té l'establiment de l'objecte del procés civil i conèixer-ne els elements delimitadors.
- 17.** Analitzar les diverses fases per les quals ha de passar el procés civil en primera instància, des que comença amb els escrits d'al·legacions inicials fins que el jutge dicta la sentència. Entendre la importància de cadascuna d'aquestes fases en el conjunt de la dinàmica procedimental.
- 18.** Conèixer la sentència com a declaració de voluntat de l'Estat emesa a partir dels òrgans jurisdiccionals que integren l'Administració de Justícia. Assimilar que aquesta resolució judicial ha de complir determinats requisits interns; i, ser conscient dels efectes importants que produeix no solament en el mateix procés que es dicta, sinó també en processos futurs.
- 19.** Comprendre que la sentència no és l'únic mitjà d'acabament del procés civil, sinó que hi ha altres instituts processals que produeixen l'anomenada *finalització anormal del procés*.
- 20.** Saber que la fal·libilitat del jutgador juntament amb altres motius fa que la llei estableixi recursos contra les resolucions judicials, als quals pot acudir la persona que se senti perjudicada. Distingir, en aquest àmbit, el recurs de reposició, la segona instància, el recurs extraordinari per infracció processal, la cassació, el recurs de queixa i l'anomenat *recurs en interès de llei*.
- 21.** Observar que hi ha diversos mitjans previstos per a aconseguir la rescissió d'una sentència que ja és ferma.
- 22.** Adquirir una visió general dels diversos processos ordinaris mitjançant els quals es pot substanciar un procés civil.

Continguts

Mòdul didàctic 1

Jurisdicció i acció

Teresa Armenta Deu

1. Jurisdicció. Dret processal i funció jurisdiccional
2. Origen i antecedents del concepte de *jurisdicció i dret processal*
3. La jurisdicció com a potestat pública encaminada a la realització del dret en el cas concret
4. La jurisdicció i la resta de les potestats de l'Estat: Administració i legislació
5. Principis constitucionals del poder judicial
6. Govern autònom del poder judicial: el Consell General del Poder Judicial i altres òrgans de govern
7. Els òrgans jurisdiccionals: principis informadors
8. Classes de jutjats i tribunals. Els quatre ordres jurisdiccionals
9. Element subjectiu del poder judicial: personal al servei de l'Administració de Justícia i personal col·laborador
10. L'acció

Mòdul didàctic 2

El procés

Teresa Armenta Deu

1. Elements bàsics del procés
2. Procés declaratiu i procés d'execució. Les mesures cautelars
3. Procés i ordres jurisdiccionals: procés civil, procés penal, procés laboral i procés contenciós administratiu
4. Els principis del procés: algunes consideracions generals
5. Actes processals
6. Mètodes alternatius a la jurisdicció

Mòdul didàctic 3

Els pressupòsits processals i l'objecte del procés civil declaratiu

Teresa Armenta Deu

1. Introducció i característiques generals del procés civil
2. Naturalesa jurídica del procés
3. Diferents formes de procés. Breu recordatori
4. La jurisdicció dels tribunals civils
5. La competència
6. Les parts del procés civil. Concepte de *part*. Capacitat i compareixença en el procés
7. Representació processal i defensa tècnica
8. Legitimació i successió processal
9. Pluralitat de parts: litisconsorci i intervenció de tercers

10. L'objecte del procés: els seus elements delimitadors
11. Pluralitat d'objectes processals: acumulació d'accions i acumulació de processos

Mòdul didàctic 4

El procés civil de declaració en primera instància. La prova

Teresa Armenta Deu

1. El procés civil en primera instància: regles per a determinar el judici corresponent
2. La preparació del procés
3. La demanda
4. Possibles conductes del demandat davant de la demanda. Allegacions posteriors a la contestació a la demanda i fixació inicial dels fets
5. La rebel·lia
6. La contestació a la demanda
7. L'audiència prèvia en el judici ordinari: una referència expressa
8. La prova (teoria general)
9. L'interrogatori de les parts
10. Dictamen de pèrits
11. La prova testifical
12. El reconeixement judicial
13. Prova documental
14. La reproducció de la paraula, el so i la imatge i dels instruments que permetin arxivar i conèixer dades rellevants per al procés
15. Les presumpcions: naturalesa i concepte
16. Fixació definitiva dels fets. Generalitats
17. Diligències finals

Mòdul didàctic 5

Acabament del procés: recursos i cosa jutjada. Judici ordinari i judici verbal

Teresa Armenta Deu

1. Acabament normal del procés: la sentència
2. Acabament del procés sense sentència o amb sentència no contradictòria (acabament anormal del procés)
3. Crisis processals
4. Disposicions generals en matèria de recursos
5. El recurs de reposició
6. Recurs de revisió
7. Recurs d'apel·lació
8. Els recursos extraordinaris en el sistema processal civil
9. Recurs de queixa
10. La cosa jutjada
11. Mitjans de rescissió i nul·litat de sentències fermes
12. Processos declaratius ordinaris: judici ordinari i judici verbal (desenvolupament esquemàtic)

Bibliografia

En aquesta bibliografia s'indiquen manuals de caràcter general per a aprofundir en totes les matèries que són objecte d'estudi d'aquesta assignatura. En la bibliografia específica de cada mòdul didàctic es fa la referència oportuna a monografies o articles doctrinals sobre els continguts concrets.

Com que es tracta de manuals que s'actualitzen amb una certa freqüència no consta l'any d'edició ja que és recomanable utilitzar-ne l'última edició.

Armenta Deu, T. *Lecciones de Derecho Procesal Civil*. Madrid: Marcial Pons.

De la Oliva Santos, A.; Díez-Picazo Giménez, I.; Vegas Torres, J. *Derecho Procesal Civil. El proceso de declaración*. Madrid: CERA.

Montero Aroca, J.; Gómez Colomer, J. L.; Montón Redondo, A.; Barona Vilar, S. *Derecho jurisdiccional* (vol. I: Parte General). València: Tirant lo Blanch.

Montero Aroca, J.; Gómez Colomer, J. L.; Montón Redondo, A.; Barona Vilar, S. *Derecho Jurisdiccional* (vol. II: Proceso Civil). València: Tirant lo Blanch.

Ormazábal Sánchez, G. *Introducción al Derecho Procesal*. Madrid: Marcial Pons.

